

Vladimír Hulpach

BÁJE A POVĚSTI

Liberecko

Z ČECH A MORAVY

BÁJE A POVĚSTI
Z ČECH A MORAVY
LIBERECKO

Vladimír Hulpach

Nakladatelství Libri
Praha 2003

© Vladimír Hulpach, 2003

© Libri, 2003

ISBN 80-7277-145-0

OBSAH

Z DOBY STARÉ

O duchu Jizerských hor (Liberecko, Jablonecko)	8
Díbloch (Semilsko)	10
Čertova zeď (Českolipsko, Liberecko)	12
Na Dračím vrchu (Semilsko)	14
Pověst truchlivá o dvou hradech, dvou bratrech, krásné Izoldě a jedné čarodějnici (Jablonecko)	16
Kdo zachránil Hrubou skálu? (Semilsko)	18
O zpytácích, kartasech a erbu lomnických pánů (Semilsko)	22
Jezdec (Liberecko)	23
O Bábě a Panně (Semilsko)	26
Jak Muhu potrestal stanovské ptáčníky (Jablonecko)	27
Návarov, nebo Navarov? (Semilsko)	29
O ševcích, hlavně o tom jednom z Hamštejna (Semilsko)	32
O třech sekyrách (Liberecko)	35
Vodníkova pomsta (Liberecko)	37
O zakletém rytíři (Jablonecko)	39
Jak se Lojzík skelníčkoví odvděčil a sám na to doplatil (Českolipsko)	42

Z DOBY NOVÉ

Jak přišel kovář do nebe (Semilsko)	46
O třech obrech, hajném Josefovi a kozákovských pokladech (Semilsko)	49
Jak Železný Brod unikl válečné pohromě (Semilsko)	51
Proč se tlustý Hubert dostal do šatlavy místo k pokladu (Semilsko)	54
O loupežníku Šmirglovi (Jablonecko)	57
O urozené paní Kateřině (Liberecko)	60

O zvonech, zvláště o těch hejnických (Liberecko, Semilsko)	64
O víle Jizeríně a skláři Heinzovi (Jablonecko)	66
Kam utekli od svých žen (Českolipsko)	69
Proč se rovenský farář v nebi rozzlobil (Semilsko)	71
O lesní panně (Liberecko)	72
Proč pan Husák už nebydlí v Peci (Liberecko)	75
O majorově daru, chamtivém hostinském a bílém koni (Jablonecko)	76
Jak se sedláček zbavil plevle na poli (Liberecko)	78
Vodníkovy boty (Liberecko)	80
O divoké honbě u Rychnova (Jablonecko)	83
O jedné zlodějské vsi (Jablonecko)	85
O tajemném doktoru Kittelovi (Jablonecko)	86
O maně nebeské (Českolipsko)	93
Proč se Jizera vlévá do Labe (Jablonecko)	94
Hockewanzel (Českolipsko)	95
Ve jménu Otce... (Liberecko)	98
O prvním Čechovi v Americe (Semilsko)	99
O libereckých špekáčcích (Liberecko, Jablonecko)	100
O zlaté flétně (Jablonecko)	101
Zázračná hůl (Českolipsko)	103
Krakonošovy žerty (Semilsko)	105
O Krakonošovi ještě jednou (Českolipsko)	108
Zůstaň, Muhu	110
Slovníček některých méně známých výrazů	112
Literatura	114

Z doby staré

Až k bájným počátkům sahá dějinná paměť českého národa, který by bez ní přestal být národem.

Liberecký kraj, zahrnující hlavně Fizerské hory, Frýdlantsko, Český ráj i hory Lužické, vždy býval krásou své přírody jakýmsi klenotem v řetězci severních hraničních oblastí. A jako v jiných krajích i zde lidé zaznamenávali příběhy všední i neobyčejné, v nichž nezastupitelnou roli měly tajemné přírodní síly, zosobněné nejednou bájnou bytostí.

Stejně tak, jako tomu bývalo i jinde, se do pověstí tohoto kraje promítaly některé události historické. Ty však zůstávaly podružnější, a to i během následujícího novověku.

O duchu Jizerských hor

Severní pásma vrchů, která většinou tvoří hranici české země, mají prý odjakživa své nadpřirozené ochránce z řad bájných bytostí. Tím nejznámějším je ovšem krkonošský Krakonoš, nazývaný také Rýbrcoul podle německého Rüberzahl, nebo dokonce Strážce pokladu, Pan Johanes, Januš či Pán z hory. Orlické hory zase znají svého Rampušáka, zatímco pro Krušnohoří bude nejspíš takovou vládkyní vodní víla Egeria čili Oharka, která si došlápla nejen na všechny hastrmany a rusalky v povodí Ohře, ale i na trpaslíky, permoníky i divé žínky v horských hvozdech.

Jenom Jizerské hory prý hodně dlouho takového pohádkového ochránce a vladaře neměly. A když se jednou Krakonoš s Rampušákem doslechli, jak i středočeské Brdy mají svého mocného ducha Fabiána, nedalo jim to a řekli si, že to tak nenechají.

„To přece nejde,“ stěžoval si Krakonoš Rampušákovi. „Vždyť Fabián si říká, že je lesů pán, a zatím je to docela obyčejný skřet, co sotva dokáže posadit nějakou nenechavou babku na pařez, kam rozhází hlavičkami dolů cvočky, které vyrábějí v nedalekých Hostomicích!“

„Anebo chytne za kolo nějaký povoz, co jede po lesní cestě, když se mu to zrovna nelíbí,“ přisadil si Rampušák a dodal: „A naše krásné Jizerské hory se Smrkem, Ještědem či šperkonosným Kozákovem ve skutečnosti svého ochránce vůbec nemají.“

„A kromě těch krásných lesů, skal, řek i říček ještě vystavná města jako Liberec, Jablonec, Frýdlant, Turnov a další,“ potřásl rozšafně hlavou Krakonoš, až mu vousiska poletovala.

Nevím sice, jak dlouho ještě tihle dva rokovali, avšak nakonec se rozhodli, že pro celé Jizerské hory takového mocného ducha a ochránce prostě musí sami obstarat.

Nebylo to tak lehké, jak by se mohlo zdát, nemyslete si. Nejdříve bylo třeba vybrat místo, odkud by měl nový vládce hor nejlepší rozhled po celém kraji, aby věděl, co se kde šustne, a mohl tak odměňovat dobré skutky obyvatel, stejně jako spravedlivě trestat hříšníky.

Dlužno říci, že hledali dost dlouho, než takové místo našli. A stal se jím kopec, který leží jižně od Tanvaldu nedaleko Velkých Hamrů a později dostal název Muchov.

V tom kopci vyčaroval Krakonoš rozlehlou jeskyni, zatímco Rampušák hned obstaral vichřici a bouři, při níž se celé Jizerské hory jen zachvívaly.

Poté padla na kopec mlha. Dlouho trvalo, než začala klesat, a když už po ní v celém okolí nebylo ani památky, v jeskyni pořád zůstávala.

A tu jako by se zhmotnila do vytáhlé, docela průsvitné postavy v dlouhatánském namodralém kabátci. Široké dubové listy, které chránily duchovu hlavu, stínily také obrovské oči, blýskavé a zářivé jako veliké kapky deště na slunci. Nejvýraznější však přece jen byly jeho ruce. Sukovité prsty na nohou i na rukou vyčnívaly ze spletených houževnatých kořenů. Takže už na první pohled bylo zřejmé, že kdo by se do takových spárů dostal, dopadl by věru zle.

Oba stvořitelé byli se svým dílem spokojeni, vždyť do deštivých Jizerských hor by se nikdo jiný určitě nehodil.

A že ten duch stále mlčky upíral na Krakonoše svá zářivá kukadla, nechal se mocný Rýbrcoul slyšet: „Vím, na co teď čekáš, když jsme tě spolu s mladším bratrem Rampušákem přivedli na Boží svět. Nuže, zapamatuj si, že právě tady je tvůj domov a že přírodu, zvířata a dobrého člověka v celém kraji musíš chránit, aby jim nikdo nemohl škodit a ubližovat. Tvoje čarovná moc proto bude veliká, stejně jako je naše. Dobré skutky po zásluze odměníš tím, nač si jen vzpomeneš. Hříšníkům ale nic nepromíjej, kdyby se snad ani v budoucnu nechtěli polepšit.“

„K tomu můžeš změnit i svou podobu, jak jen budeš chtít,“ pokračoval Rampušák. „Staneš se třeba medvědem, ale i žábou, jako orel vyletíš nad oblaka, jako obr překročíš údolí řek mezi horskými hřebety. Můžeš být i pidižužikem, můžeš se stát neviditelným.“

Skoro se zdálo, že oba bájní tvůrci už nemají svému novému kamarádovi co říci, když se on sám po chvíli zeptal hlasem tak tichým, jako když v lese zlehounka šelestivě mrholí: „A jaké jste mi vlastně dali jméno? Jak mi tady budou lidé říkat?“

Najednou se zdála každá rada drahá. Rampušák s Krakonošem na sebe tázavě pohlédli a hodnou chvíli žádný z nich nepronesl jediné slovo.

Až do ticha odkudsi zahoukala sova: „Uhúú, uhúú, muhúú!“

„Slyšíš, jak ta sova houká?“ zeptal se nového ducha Krakonoš. A pak odpověděl na jeho otázku: „Budeš se jmenovat podle toho houkání Muhu, poněvadž jsi také stvořený z dešťové mhy, jenže to by se lidem špatně vyslovovalo.“

Tak tedy dostal bájný vládce a ochránce Jizerských hor i své jméno a byl spokojený. A hodně dlouho poté prý také podle něho nazvali kopec, kde sídlil, Muchov.

Dibloch

Že bájná vyprávění nemají někdy se skutečností vůbec nic společného, dokazuje i následující příběh ze Semilska, zasazený až do pohanských dob.

Tenkrát se prý Turnov nenazýval Turnovem jako dnes, nýbrž Turovem podle turů, kteří se tam ve velkých stádech popásali a náleželi knížeti stejného jména, jenž v těch místech měl dřevěný hrad.

Kníže měl ještě bratra a ten bratr zase krásnou dceru Jasanu. Všichni tři žili na dřevěném hrádku ve shodě. Oba bratři se svědomitě se svými pastevci starali o stáda dobytka, a poněvadž v těch pradávných dobách nebývali v kraji žádní loupežníci, ba ani o válce jsi neslyšel, zdálo by se, že svůj ve zdejší život zakončí v míru a pokoji.

Sličné Jasaně otec i strýc přáli, aby si vzala hodného muže a byla s ním šťastná. Dívce se nejvíce líbil ze všech nápadníků pohledný vladyka z Mladějova. Měl Jasanu upřímně rád, a doufal proto, že si ji bude moci brzy vzít i za ženu.

Leč ještě jeden muž se o Turovu dceru ucházel. Svým tělem, celým obrostlým chlupy jako nějaký opičák, uhrančivýma očima, nespoutanou, prchlivou povahou i hrubým hlasem připomínal divé muže, kteří se tenkrát potulovali po lesích celého kraje. Jmenoval se Dibloch, a to jméno jako by i ďábla připomínalo...

Dívka o něho nestála ani za mák, a přestože se usilovně nejednou dožadoval její náklonnosti, otec i strýc ho vždycky z Turova prostě vyhodili.

Dibloch za to přísahal ve své zlobě všem třem strašlivou pomstu. Za své sídlo si zvolil horu Tábor, kde žili také ti nejobávanější pohanští vlkodlaci a upíři, s nimiž se spojil a radil i o tom, co dál podniknout.

Tou dobou však už byla Jasana provdána za mladějovského vladyku. Žila s ním na jeho kamenné tvrzi v místech, kde dnes stojí barokní zámek. Dibloch se rozhodl, že se nejprve musí zbavit mladého vladyky a pak unést jeho mladou ženu na Tábor.

S pomocí spřátelených bésů se mu první nekalý záměr zdařil. Jedné noci, když byl zrovna měsíc v úplňku, vylákali vlkodlaci svým vytím vladyku z tvrze. Ten se totiž domníval, že jde pouze o jednoho z vlků, kterých se tenkrát v kraji potulovalo víc než dost, a vyšel proto ven s loučí a lukem, aby ho zahnal.

Jenže nejen vlkodlaci, nýbrž i upíři se na mládence hned vrhli, a od té chvíle o něm už nikdo nikdy neslyšel. Tehdy také, sotva se rozednilo, oblehl